

AUTEURS

Nadine **Lybaert**
Universiteit Hasselt

Maarten **Corten**
Universiteit Hasselt

Floor **Nouwen**
Student KU Leuven –
Antwerpen

Alessia **Urbini**
Universiteit Hasselt
en Foederer DFK
Bedrijfsrevisoren

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

ABSTRACT

In november 2022 heeft het Europees Parlement de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) goedgekeurd, die vanaf januari 2023 van kracht is geworden. Alle Europese lidstaten dienen deze richtlijn om te zetten in nationale wetgeving, uiterlijk tegen 6 juli 2024. De richtlijn is van toepassing op beursgenoteerde bedrijven, die momenteel al onder de Non-Financial Reporting Directive (NFRD) vallen, maar ook op bedrijven die aan ten minste twee van de volgende drie criteria voldoen: een balanstotaal van 25 miljoen euro, een netto-omzet van 50 miljoen euro, en een gemiddeld aantal werknemers van 250. Hierdoor worden ook tal van private ondernemingen wettelijk verplicht om aan ESG-rapportering te doen, en dit al vanaf 1 januari 2026 voor het boekjaar 2025. In deze studie bekijken we hoe private bedrijven aankijken tegen deze aankomende wetgeving, welke voor- en nadelen ze zien en in welke mate ze reeds voorbereidingen treffen op deze regelgeving. We hanteren hierbij een kwalitatieve onderzoeksmethodologie waarbij we op basis van vijf cases binnen ESG-gevoelige sectoren inzichten proberen te verwerven over deze aspecten. Hoewel de bevestigde ondernemers de invoering van de regelgeving overwegend positief verwelkomen, zijn er ook heel wat bezorgdheden over de kostprijs, de tijdsinvestering en de ongelijkheid waartoe de regelgeving kan leiden.

Kernwoorden: Duurzaamheidsrapportage – ESG – Private ondernemingen

1. PRAKTIJKPROBLEEM

Als onderdeel van de Europese Green Deal – zijnde een pakket beleidsinitiatieven die de EU moet omvormen tot een klimaatneutrale maar ook eerlijkere samenleving – heeft het Europees Parlement in november 2022 de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) aangenomen. Deze richtlijn heeft tot gevolg dat tal van bedrijven verplicht zullen worden tot ESG-rapportering.

ESG-rapportering verwijst naar de communicatie van bedrijfsprestaties op het gebied van omgevings- (Environment), sociale (Social) en governance (Governance) aspecten. Het milieulijk (environment) heeft betrekking op het gehele milieu, en omvat onder andere de emissie-impact, energie- en waterefficiëntie, lucht- en watervervuiling, klimaatverandering en biodiversiteit. Het sociale lijk (social) richt zich op het welzijn van werknemers en het vermogen om duurzame ontwikkeling in de lokale gemeenschap te bevorderen,

en gaat bijvoorbeeld over werkomstandigheden, genderdiversiteit en de loonkloof. Het governance-lijk verwijst naar goed bestuur, waarbij o.a. het ethisch leiderschap, aandeelhoudersrechten, de transparantie omtrent data, de bedrijfsethiek, de mogelijkheid tot corruptie en risicobeheer een belangrijke rol spelen.

Het belang van ESG-rapportering vloeit voort uit het feit dat ESG-factoren een steeds grotere invloed hebben op de reputatie van een bedrijf. Investeerders, klanten, leveranciers maar ook andere belanghebbenden en zelfs het brede publiek willen steeds meer inzicht in de ESG-prestaties van bedrijven om te bepalen of ze in overeenstemming zijn met hun eigen waarden en normen. Bovendien verlangen steeds meer investeerders een ESG-ver-

slag naast een financieel verslag omdat het toekomstige risico's in kaart brengt en toont hoe bedrijven deze trachten te minimaliseren. Door transparantie te verwachten over ESG-aspecten, stuurt men ondernemingen

“Door transparantie te verwachten over ESG-aspecten, stuurt men ondernemingen op die manier ook meer richting duurzame economische activiteiten.”

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

op die manier ook meer richting duurzame economische activiteiten (Kamp-Roelands et al., 2021; Fenwick et al., 2022).

Omwille van het belang van ESG-rapportering werden er in het verleden weliswaar reeds wetgevende initiatieven genomen om het rapporteren over ESG-factoren te bevorderen. Deze initiatieven beperkten zich echter vooral tot de beursgenoteerde ondernemingen (Christensen et al., 2021; Gurviš-Suits & Sidorova, 2022). Zo geldt in Europa sinds 2018 de Non Financial Reporting Directive (NFRD) als wetgevend kader omtrent duurzaamheidsrapportage, maar deze is dus enkel van toepassing op grote beursgenoteerde ondernemingen en financiële instellingen. Door de implementatie van de CSRD zal de groep vennootschappen die verplicht zijn tot ESG-rapportering aanzienlijk vergroten. Zo zullen ook private bedrijven verplicht worden tot ESG-rapportering vanaf 1 januari 2026 (over boekjaar 2025) indien ze aan ten minste twee van de volgende drie criteria voldoen: een balanstotaal van 25 miljoen euro, een netto-omzet van 50 miljoen euro, en een gemiddeld aantal werknemers van 250.

Deze criteria zijn relatief laag, zeker in verhouding tot de verwachtingen die vanuit de CSRD op private bedrijven van toepassing zullen worden. We stellen ons dan ook de vraag in welke mate de Vlaamse private bedrijven zich bewust zijn van de nieuwe vereisten en of ze deze eerder als een uitdaging dan wel als een opportuniteit ervaren. De centrale onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: "In hoeverre zijn Vlaamse private bedrijven zich bewust van de nieuwe CSRD-wetgeving en wat zijn de uitdagingen en opportuniteiten die zij zien bij het voldoen aan de nieuwe rapportagevereisten?" Hierbij hanteren we een kwalitatieve onderzoeksmethodologie op basis van vijf cases uit ESG-gevoelige sectoren, met name de bouwsector, de afval- en recyclagesector en de voedingssector, allen sectoren die sterk beïnvloed zullen worden door de regelgeving wegens het grote belang van zowel de E-pijler (bv. uitstoot schadelijke stoffen) als de S-pijler (bv. gastarbeid). Mogelijk kan dit leiden tot inzichten in ondersteunende maatregelen die nodig zijn om private bedrijven te helpen bij het voldoen aan de nieuwe vereisten en het realiseren van de kansen die deze wetgeving biedt.

Uit de interviews blijkt alvast dat met het publiceren van een duurzaamheidsrapport volgens de CSRD-normen niet enkel de doelstellingen van de regelgever worden nagestreefd, maar dat ook verwacht kan worden dat er voordelen ontstaan voor de private ondernemingen. De meeste voordelen die in de literatuur worden aangehaald voor beursgenoteerde ondernemingen (onder meer aangaande transparantie, reputatie, betrokkenheid, concurrentievoordeel ...) worden ook bevestigd door onze respondenten. Weliswaar geldt deze bevinding ook

voor de nadelen. Ook bij de private ondernemingen wordt de hoge kostprijs (aangaande rapportage, audit, opportuniteiten, investeringen ...) als het belangrijkste nadeel bevonden. Samen met niet eerder aangehaalde voor- en nadelen suggereren onze bevindingen al met al dat de CSRD-richtlijn niet enkel als een uitdaging maar ook als een opportuniteit wordt gezien bij onze respondenten.

De structuur van dit artikel is als volgt: In sectie 2 gaan we in op de huidige regelgeving, zowel internationaal als Europees, waarna we de op stapel staande wijzigingen in Europa toelichten. Hierna zoomen we in sectie 3 in op enkele baten en nadelen van duurzaamheidsrapportage voor ondernemingen, zoals we die in de literatuur vinden. Aangezien de literatuur slechts een beperkt inzicht kan geven in de voor- en nadelen voor de private ondernemingen, vervolgen we onze studie met een kwalitatief onderzoek waarin leidinggevendenden van private ondernemingen bevraagd worden naar hun perceptie inzake de voor- en nadelen van de aankomende ESG-regelgeving. Deze kwalitatieve onderzoeksmethodologie wordt toegelicht in sectie 4, waarna de resultaten van onze dataverwerking worden weergegeven in sectie 5. Eindigen doen we met een afsluitende sectie 6.

2. DE EVOLUTIE IN DE REGELGEVING ROND DUURZAAMHEIDSRAPPORTAGE

Hoewel het belang van duurzaamheid voor velen een recent verschijnsel lijkt, is het fenomeen van duurzaamheidsrapportage niet nieuw. In wat volgt, zoomen we eerst in op de regelgeving die geldig is op internationaal vlak, en nadien op de Europese regelgeving. Deze laatste krijgt meer aandacht, vermits de Belgische regelgeving in lijn dient te zijn met de Europese regelgeving door de minimale harmonisatievereiste. Concreet wordt eerst ingegaan op de NFRD (Non Financial Reporting Directive) die nog van toepassing is. Aangezien deze in 2024 wordt vervangen door de CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), gaan we vervolgens uitgebreid hierop in. De vertaling naar de Belgische wetgeving maakt voorlopig nog het werkerterrein uit van professionele organisaties en wetgevende instanties, en komt niet aan bod.

2.1. De huidige regelgeving omtrent duurzaamheidsrapportage

Internationale regelgeving

Doorheen de jaren hebben verschillende (erkende) organisaties raamwerken omtrent duurzaamheidsrapportage ont-

wikkeld (de Groot et al., 2022). Het gaat daarbij weliswaar om niet-gouvernementele organisaties, waarvan de standaarden geen kracht van wet hebben en enkel op vrijwillige basis toegepast kunnen worden (Vergoossen, 2022). De vier meest gekende raamwerken zijn ongetwijfeld: a) de Global Reporting Initiative (GRI) standaarden, ontstaan in 1997 en ontwikkeld door de Global Sustainability Standards Board (GSSB), b) het Integrated Reporting (IR) Framework, welke in werking is sinds 2011 en ontworpen door de International Integrated Reporting Council (IIRC), c) de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), welke de G20 Financial Stability Board in 2015 heeft opgericht, en tot slot d) de Sustainability Accounting Standards Board (SASB) standaarden die in 2018 gepubliceerd zijn.

Vermits deze raamwerken enkel op vrijwillige basis werden gebruikt, was het aantal gepubliceerde duurzaamheidsrapporten klein. Er was bijgevolg nood aan geaccepteerde internationale duurzaamheidsrapportagestandaarden die bijdragen tot transparantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid van niet-financiële rapportering (Gurvitš-Suits & Sidorova, 2022). De laatste jaren is er dan ook een convergentietendens waarneembaar waarin deze vrijwillige standaarden worden samengenomen in nieuwe raamwerken (Vergoossen, 2022).

Op 3 november 2021 is aldus vanuit de International Financial Reporting Standards (IFRS) Foundation de International Sustainability Standards Board (ISSB) als normbepaler van de IFRS Sustainability Standards opgericht (de Groot et al., 2022; Gurvitš-Suits & Sidorova, 2022). Doel van het ISSB is om de verschillende vrijwillige internationale raamwerken in één coherent wetgevend raamwerk samen te voegen, en aldus een internationaal raamwerk omtrent duurzaamheids- en klimaatrapportering te ontwikkelen. Hierbij probeert men vooral financiële en duurzaamheidsinformatie met elkaar te linken (IFRS, 2022). De ISSB is opgericht om te voldoen aan de vraag van internationale investeerders die een hogere transparantie, betrouwbaarheid, kwaliteit en vergelijkbaarheid van rapportering verwachten over klimaat en andere ESG-aspecten (IFRS, 2022). De ISSB-standaarden zijn nog in volle ontwikkeling en blijven momenteel ook vrijwillig voor ondernemingen. In maart 2023 zijn er al een tweetal conceptstandaarden ontwikkeld omtrent het milieulijk van duurzaamheid. Voor een overzicht van de activiteiten van het ISSB, kan verwezen naar hun website (<https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/>).

Naast de internationale standaarden, wordt er wereldwijd ook op nationaal niveau actie ondernomen. Zo hanteert de Securities and Exchange Commission (SEC) in de Verenigde Staten een *comply or explain*-regeling waar bedrijven verplicht zijn te

rapporteren over duurzaamheidsaspecten. Ze hanteren onder andere vereisten met betrekking tot GHG-emissies en regelgeving voor werknemers die gelijkaardig is aan de vereisten die de EU-richtlijn voorschrijft. Sinds juni 2021 werd ook een nieuwe wet genaamd 'the ESG Disclosure simplification Act' aangenomen. Hierbij zullen beursgenoteerde bedrijven verplicht worden gestandaardiseerde ESG-gegevens openbaar te maken (Wang et al., 2023). Ook in Zuid-Amerika en Australië wordt er verwacht dat ze deze regelgeving zullen overnemen. Aangezien er als gevolg van de CSRD richtlijn ook in andere landen en werelddelen initiatieven worden genomen met betrekking tot duurzaamheidsrapportage, wordt er verwacht dat alles op de lange termijn op internationaal niveau zal converteren.

Europese regelgeving

In de wereldwijde golf rond duurzaamheidsrapportage heeft ook de Europese Unie verschillende initiatieven genomen. De voornaamste huidige regelgeving in Europa rond duurzaamheidsrapportage is de Non Financial Reporting Directive (NFRD), ook wel richtlijn 2014/95/EU inzake niet-financiële rapportage genoemd. De NFRD is sinds 2017 in werking en verplicht voor grote beursgenoteerde ondernemingen en krediet- en verzekeringsinstellingen (ofwel organisaties van openbaar belang: OOB's) met een personeelsbestand van meer dan 500 werknemers. Deze richtlijn heeft als doel de transparantie met betrekking tot sociale en milieu-informatie die door ondernemingen uit alle sectoren wordt verstrekt in alle lidstaten naar een vergelijkbaar hoog niveau te tillen. Ondernemingen kunnen voor de toepassing van deze richtlijn gebruikmaken van verschillende erkende internationale kaderregelingen zoals de Global Reporting Initiative (GRI) van het GSSB (zie hoger) en de Sustainable Development Goals (SDG's) van het Global Compact van de Verenigde Naties. Ondernemingen die buiten de *scope* van de NFRD vallen, kunnen alsnog opteren om gebruik te maken van de voornoemde raamwerken via een vrijwillige rapportering (Baumüller & Grbenic, 2021; Coppens, 2022; European Commission, 2022).

Ook binnen de NFRD komen de drie ESG-pijlers reeds aan bod (Gurvitš-Suits & Sidorova, 2022). Er moet hierbij minstens informatie worden verstrekt over omgevingsfactoren, sociale factoren zoals de behandeling van werknemers en respect voor mensenrechten, anti-corruptie, en diversiteit in het management. Ook de risico's en het beheer van potentiële risico's met betrekking tot hierboven vermelde factoren moeten in het jaarverslag worden weergegeven. Als laatste moet men aanhalen welke niet-financiële prestatie-indicatoren van belang zijn voor de specifieke bedrijfsactiviteiten van de onderneming, inclusief een beschrijving van het bedrijfsmodel (European Commission, 2022). De NFRD is in 2019 aangevuld met richtlijnen

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

specifiek gericht op klimaatrapportering waarin de internationale TCFD-aanbevelingen (zie hoger) zijn verwerkt.

Ter ondersteuning van de NFRD die de duurzaamheidsrapportering regelt, werd in april 2021 het Sustainable Finance Package geïntroduceerd, een classificatiekader met betrekking tot de openbaarmakingsvereisten voor de verkoop van financiële producten, specifiek voor ondernemingen die binnen de NFRD-verplichting vallen. Dit pakket bestaat uit twee elementen: de Taxonomieverordening en de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR).

De Taxonomieverordening is gekend als de EU-verordening 2020/852 betreffende de totstandkoming van een kader (taxonomie) ter bevordering van duurzame beleggingen. Ondernemingen die onder de NFRD-verplichting vallen, moeten aangeven in welke mate hun economische activiteiten als ecologisch duurzaam kunnen worden bestempeld. Dit doen ze door hun aandeel in de omzet, hun kapitaaluitgaven en operationele uitgaven te linken aan ecologisch duurzame economische activiteiten (Stuckens, 2022). Met de introductie van de EU-taxonomie wil Europa een classificatiesysteem aanreiken dat organisaties moet helpen bij het in kaart brengen van duurzame activiteiten en hoe deze gecategoriseerd moeten worden in de rapportage. De EU-taxonomie voorziet dus een classificatie voor duurzame activiteiten.

De Sustainable Finance Disclosure Regulation is gekend als de EU-verordening 2019/2088 betreffende informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële dienstensector. Deze regelgeving geldt enkel voor beleggingsadviseurs en vermogensbeheerders die uitvoerig moeten communiceren over duurzaamheidskenmerken van beleggingsproducten. Hierdoor zijn institutionele en particuliere eindbeleggers beter in staat een duurzaam beleggingsbeleid te voeren en weloverwogen, duurzame beleggingsbeslissingen te nemen. De SFDR definieert de openbaarmakingsvereisten voor de verkoop van financiële producten en het heeft dus een indirecte werking (Vergoossen, 2022).

De implementatie van het NFRD-raamwerk heeft ervoor gezorgd dat de grootste ondernemingen aan duurzaamheidsrapportage doen. Toch zijn er een aantal pijnpunten verbonden aan de implementatie van dit raamwerk. De kwaliteit en de implementatie van ESG-aspecten blijken onvoldoende (Gurvitš-Suits & Sidorova, 2022). Zo ontbreken vaak langetermijndoelstellingen met betrekking tot de transitie die ondernemingen nog moeten doormaken. Ook is het vaak onduidelijk hoe het klimaat is ingebed in de strategie van de onderneming.

“De CSRD-wetgeving moet de tekortkomingen van de huidige regelgeving met betrekking tot niet-financiële informatieverschaffing verhelpen.”

Verder blijken ondernemingen nog niet intrinsiek gemotiveerd om ESG-gerelateerde informatie te verschaffen of slaagt de richtlijn er niet in om greenwashing voldoende te beperken. Hierdoor bestaat er nog steeds een risico dat ondernemingen zich maatschappelijk verantwoord voorstellen terwijl ze dat in werkelijkheid niet zijn. Factoren die hierbij een rol spelen zijn de economische druk die ondernemingen eventueel ervaren, de informatieasymmetrie die aanwezig is tussen de verschillende stakeholders en de onderneming en het moreel en ethisch gedrag van de onderneming (He et al., 2022). Tot slot ontziet de NFRD een groot deel van de economie. Hoewel verondersteld kan worden dat de grootste ondernemingen ook de grootste milieu- en sociale impact hebben, kan de impact van private bedrijven in zowel het economische, ecologische als sociale weefsel niet overschat worden.

2.2. De nieuwe Europese regelgeving omtrent duurzaamheidsrapportage

CSRD-richtlijn: Inhoud en verschil met NFRD

Gezien de grote tijdsdruk om een duurzaamheidstransitie te realiseren in de globale economie en te voldoen aan de doelstellingen van de European Green Deal van 2019 (Baumüller & Grbenic, 2021) publiceerde de Europese Commissie op 21 april 2021 het voorstel voor de nieuwe richtlijn ter vervanging van de NFRD, met name de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Op 10 november 2022 heeft het Europees Parlement de CSRD-richtlijn aangenomen, waarna deze in werking is getreden op 5 januari 2023 (European Commission, 2022).

De CSRD-wetgeving moet de tekortkomingen van de huidige regelgeving met betrekking tot niet-financiële informatieverschaffing verhelpen. Door deze richtlijn dient duurzaamheidsverslaggeving meer volledig, betrouwbaar, toegankelijk en vergelijkbaar te worden tussen ondernemingen. De EU wil hiermee de transparantie en consistentie rond de ESG-aspecten van bedrijven promoten. De info moet gemakkelijker leesbaar en eenvoudiger zijn (Baumüller & Grbenic, 2021; Pounds, 2022). De CSRD moet ook voldoen aan vereisten die voortvloeien uit andere Europese raamwerken, namelijk de Sustainable Finance Disclosure Regulation en de Taxonomieverordening (Baumüller & Grbenic, 2021).

Om deze doelen van duurzaamheidsverslaggeving te bereiken, verschilt de CSRD aanzienlijk van zijn voorganger, de NFRD. Deze intentie wordt reeds aangegeven met de termwijziging van niet-financiële rapportering naar duurzaamheidsrapportage. Door deze terms-

wijziging wil men expliciet aangeven dat men meer wenst te focussen op de link met financiële rapportering bij de duurzaamheidsverslaggeving, net zoals het IFRS vooropstelt bij haar Sustainability standards (Vergoossen, 2022).

Eerst en vooral breidt het aantal bedrijven die verplicht moeten rapporteren over duurzaamheid aanzienlijk uit (Coppens, 2022; Frost, 2022). Onder de nieuwe regelgeving zullen niet enkel grote beursgenoteerde bedrijven verplicht worden om een duurzaamheidsrapport te publiceren. Ook private bedrijven die minstens twee van de volgende drie criteria overschrijden, zullen hiertoe verplicht worden: gemiddeld 250 werknemers over het boekjaar; een balanstotaal van 25 miljoen euro; een netto-omzet van 50 miljoen euro (Duarte et al., 2022). In Europa zullen als gevolg hiervan ongeveer 70.000 ondernemingen dienen te rapporteren over hun duurzaamheidsprestaties, wat een aanzienlijke toename is ten opzichte van de 11.000 bedrijven die onder de NFRD-regels vallen. In België zou de CSRD voor een duizendtal ondernemingen verplicht gelden, terwijl de NFRD slechts voor een honderdtal bedrijven in België verplicht is (KPMG, 2022).

Bovendien wordt er binnen de CSRD aanzienlijk meer aandacht besteed aan de rol van de externe auditor. Waar de NFRD zich beperkt tot de controle van de aanwezigheid van ESG-informatie in de niet-financiële verklaring, zal de CSRD initieel een beperkte mate van zekerheid vereisen van een externe auditor. Met het oog op de transparantie en de betrouwbaarheid van de duurzaamheidsrapporten die ondernemingen zullen publiceren, beoogt men zelfs om dit op termijn naar een redelijke mate van zekerheid te laten evolueren (de Groot et al., 2022; European Commission, 2022; European Council, 2022).

Een volgend wezenlijk verschil is dat, in tegenstelling tot de NFRD, de duurzaamheidsinformatie volgens de CSRD niet meer buiten het jaarverslag mag worden aangeboden, zoals in een apart document op de website. Ondernemingen dienen de duurzaamheidsinformatie dan ook op te nemen in het bestuursverslag (Hoeven, 2023). Ook moet er verplicht een elektronisch formaat van de duurzaamheidsinformatie worden ingediend (European Commission, 2022; European Council, 2022). Bedrijven zullen hun informatie dus digitaal rapporteren. Op die manier kan de informatie ontsloten worden via het European Single Access Point (ESAP), een centraal EU-toegangspunt voor bedrijfsinformatie (Vander Bauwhede & Van Cauwenberge, 2022). Deze aspecten zorgen ervoor dat de informatie toegankelijk wordt in een centrale EU-database. Deze toegankelijkheid maakt dat de rapporten beter vergelijkbaar zijn in de tijd en tussen ondernemingen (de Groot et al., 2022).

Een ander aspect van de CSRD die als doel heeft een hogere graad van uniformiteit te behalen ten opzichte van de NFRD zijn de rapporteringsstandaarden. Zoals eerder vermeld, kunnen bedrijven bij de toepassing van de NFRD gebruikmaken van verschillende internationale kaderregelingen. Dit gaat echter ten koste van de uniformiteit tussen de verschillende ondernemingen. Om ervoor te zorgen dat er uniformiteit bestaat tussen de ondernemingen die de CSRD toepassen, heeft de Europese Commissie de European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) aangesteld voor de ontwikkeling van de European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Deze standaarden dienen door ondernemingen gebruikt te worden bij de toepassing van de CSRD.

De CSRD-richtlijn verplicht ook om over een heel aantal nieuwe onderwerpen te rapporteren (Baumüller & Grbenic, 2021; European Council, 2022). Volgens de CSRD moet er, net zoals binnen de NFRD, gerapporteerd worden over ecologische factoren, sociale en werkgelegenheidszaken en eerbiediging van mensenrechten, governancefactoren en bestrijding van corruptie en omkoping. Aanvullend zal de CSRD echter ook rapporteringen over de volgende aspecten verwachten:

- formuleren van doelstellingen op het vlak van duurzaamheid en rapporteren over de vooruitgang bij het bereiken van die doelstellingen;
- beschrijven van de rol van bestuurs-, leidinggevende en toezichthoudende organen met betrekking tot duurzaamheidselementen;
- kennisgeven van het bestaan van stimuleringsregelingen voor leden van bestuurs-, leidinggevende en toezichthoudende organen die verband houden met duurzaamheidsaspecten;
- rapporteren op basis van de dubbele materialiteitsbenadering;
- toekomstgericht beschrijven van bestaande en mogelijk negatieve effecten van de waardeketen van de onderneming, alsook van de genomen maatregelen.

De laatste twee aspecten verdienen enige toelichting. Wat het voorlaatste aspect betreft, kan worden gesteld dat, in tegenstelling tot de NFRD, de CSRD gebaseerd is op het principe van de dubbele materialiteit wanneer een bedrijf moet bepalen over welke aspecten het zal rapporteren. De dubbele materialiteit wordt opgedeeld in enerzijds de impactmaterialiteit en anderzijds de financiële materialiteit. De impactmaterialiteit verwijst naar welke impact een bedrijf heeft op het milieu en zijn omgeving in het algemeen (*inside out*). De financiële materialiteit verwijst naar welke duurzaamheidsgerelateerde ontwikkelingen een impact hebben op het bedrijf (*outside in*).

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

Wat het laatste aspect uit bovenstaande opsomming betreft, omvat de waardeketen niet enkel de bedrijfsactiviteiten van de onderneming zelf, maar ook die van klanten en leveranciers. Er moet dus over de gehele waardeketen worden nagegaan hoe men duurzaamheid nastreeft. Daardoor zal de CSRD niet alleen gevolgen hebben voor beursgenoteerde en de grotere private ondernemingen, maar ook voor kmo's die onderdeel zijn van een waardeketen van een onderneming die onder de CSRD-scope valt.

De rapporteringsplichtige ondernemingen zullen immers mogelijk hogere informatievereisten stellen aan hun partners in die keten, waardoor ook ondernemingen die buiten de scope vallen, indirect mee worden aangezet om aan duurzaamheidsrapportage te doen (Vergoossen, 2022).

Bovenstaande bespreking maakt duidelijk dat met de invoering van de CSRD duidelijk een nieuwe weg wordt ingeslagen. Hierbij is het ook belangrijk te vermelden dat men vanuit een vermijdende blik voor duurzaamheidsrisico's binnen de NFRD naar een meer bereikende blik geëvolueerd is, die zowel impact, risico's als opportuniteiten omvat.

Invoeringsschema CSRD-richtlijn

In november 2022 werd de CSRD goedgekeurd. De volgende stap zou de omzetting door de lidstaten naar hun nationaal recht zijn. Er is immers gekozen voor implementatie op het niveau van de lidstaten en niet voor een Europese verordening waarbij er een rechtstreekse toepassing van de richtlijn geldt. Wel is er een minimale harmonisatievereiste waarbij de Europese Commissie vereist dat de lidstaten de minimale vereisten

“De rapporteringsplichtige ondernemingen zullen immers mogelijk hogere informatievereisten stellen aan hun partners in die keten, waardoor ook ondernemingen die buiten de scope vallen, indirect mee worden aangezet om aan duurzaamheidsrapportage te doen.”

respecteren die zijn opgenomen in de CSRD. Wat deze omzetting betreft, lijkt er op dit moment weinig vooruitgang geboekt in België.

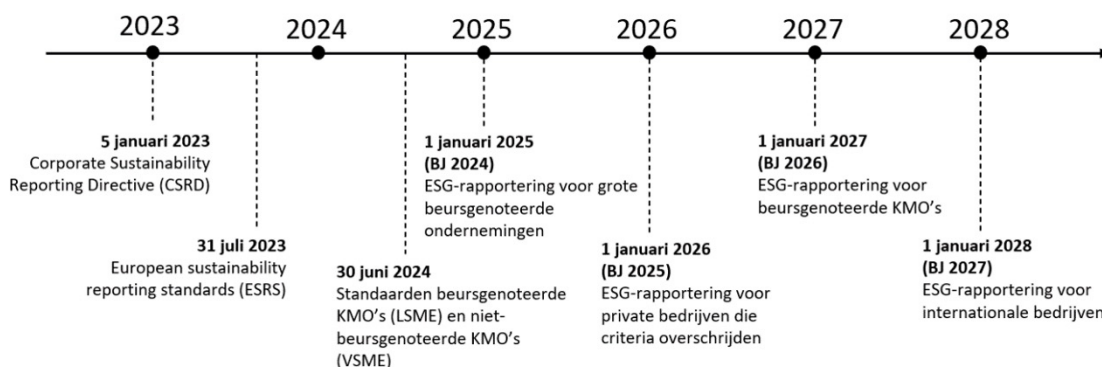
Terwijl de CSRD bepaalt waar, wanneer en over welke onderwerpen men moet rapporteren, verduidelijken de European Sustainability Reporting Standards (ESRS) welke informatie moet worden gegeven voor elk geïdentificeerd duurzaamheidsaspect. Op 31 juli 2023 heeft de Europese Commissie de eerste set standaarden voor duurzaamheidsrapportering ge-

publiceerd. Deze ESRS kunnen digitaal worden geraadpleegd via de website van de Europese Commissie (<https://eur-lex.europa.eu/>).

Tegen 30 juni 2024 zal er ook een set standaarden, afgeleid van de ESRS-standaarden, aangenomen worden voor de beursgenoteerde kmo's (LSME) die door de CSRD verplicht zullen worden te rapporteren in 2027 over boekjaar 2026 (het gaat hier om kmo's volgens de Europese definitie, niet de Belgische). Ook voor kmo's die buiten de scope vallen zal er een set standaarden (voluntary standards for non-listed SME's (VSME)) worden ontwikkeld met het oog op een vrijwillige rapportering. Dit vloeit voort uit de behoefte van de markt naar een gemeenschappelijk referentiepunt dat kan worden gebruikt door verschillende partijen in de waardeketen van kmo's, door kredietverleners wanneer zij ESG-informatie vereisen van kmo's bij het aangaan van nieuwe leningen en om kmo's te ondersteunen in hun duurzaamheidsstraject.

De rapportageverplichting zelf wordt gefaseerd ingevoerd met behulp van de zogenaamde *building block*-benadering. Deze invoering wordt duidelijk op de tijdlijn van figuur 1.

Figuur 1. Tijdlijn

Voor ondernemingen die al moeten voldoen aan de NFRD, dus beursgenoteerde ondernemingen met meer dan 500 werknemers, geldt dat ze moeten rapporteren over de boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2024. De eerste rapporteringen zullen dus een jaar later, in 2025, gepubliceerd worden. Grote niet-beursgenoteerde ondernemingen die de criteria voor 'large undertakings' overschrijden, moeten rapporteren over de boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2025. Verder moeten beursgenoteerde middelgrote en kleine ondernemingen (i.e. ondernemingen die maximaal 1 van de 3 volgende criteria overschrijden: 250 werknemers, 50 miljoen omzet of 25 miljoen balanstotaal) rapporteren over de boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2026 met behulp van de LSME-standaarden. Hierbij wordt rekening gehouden met hun specifieke kenmerken. Private kmo's en micro-ondernemingen worden uit het juridische toepassingsgebied gehaald, maar kunnen er alsnog voor opteren om te rapporteren door gebruik te maken van de VSME-standaarden (de Groot et al., 2022; European Council, 2022; Pounds, 2022).

Bijkomend is het de bedoeling dat ondernemingen met een hoofdkantoor buiten de Europese Unie onder de CSRD vallen als ze in de EU een netto-omzet van meer dan 150 miljoen euro genereren en ten minste één dochtermaatschappij of filiaal in de EU gevestigd hebben. Zij moeten voorlopig pas verplicht rapporteren over de boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2028 (Pounds, 2022).

3. BATEN EN KOSTEN VAN DUURZAAMHEIDSRAPPORTAGE VOOR PRIVATE ONDERNEMINGEN

Hoewel de CSRD-normen nog niet van toepassing zijn, is het duidelijk dat de hieruit resulterende duurzaamheidsrapportage voor de ondernemingen heel wat gevolgen zal teweegbrengen. De grote beursgenoteerde ondernemingen kunnen deze gevolgen wellicht goed inschatten, aangezien zij reeds de nodige ervaring hebben doordat ze ook reeds dienden te voldoen aan de NFRD. Voor de meeste private ondernemingen is ESG-rapportering echter een volledig nieuw gegeven. Enkele voor- en nadelen kunnen alvast op basis van de literatuur worden vooropgesteld, aangezien ze niet fundamenteel zullen verschillen van deze voor de beursgenoteerde ondernemingen. In wat volgt, gaan we allereerst in op de positieve gevolgen voor de onderneming en haar stakeholders, waarna enkele kostenaspecten worden aangehaald. Een totaalplaatje van alle voor- en nadelen van de CSRD-rapportage voor ondernemingen volgt hierna.

3.1 Het belang van duurzaamheidsrapportage voor de onderneming en haar stakeholders

Het openbaar maken van niet-financiële informatie door ondernemingen moet worden beschouwd als een waardevol instrument om de prestaties op gebied van duurzaamheid te **communiceren** met stakeholders (Primec & Belak, 2022). In deze complexe en concurrerende economische wereld wordt de rol van duurzaamheid en de gelinkte rapportage als steeds belangrijker geacht. Duurzaamheidsrapportage verhoogt de **transparantie** en **vergelijkbaarheid** van bedrijven over de duurzaamheid van hun activiteiten, waardoor bedrijven via deze rapportage hun **reputatie** en imago kunnen **versterken** en het vertrouwen bij en de **betrokkenheid** van belanghebbenden verder kunnen uitbouwen (Landrum & Ohsowski, 2018; Vieira & Radonjič, 2020).

Steeds meer beleggers houden ook rekening met ESG-factoren bij het nemen van investeringsbeslissingen. Enerzijds beschouwen ze deze als zeer belangrijk voor het verbeteren van de financiële prestaties van een bedrijf. Anderzijds overwegen steeds meer belanghebbenden geen investering te doen wanneer de ESG-prestaties slecht zijn. Uit onderzoek van KPMG blijkt dat duurzaamheidsrapportage door financiële belanghebbenden algemeen wordt erkend als een cruciaal onderdeel van de bedrijfsrapportage (Lynch & Lynch, 2022).

Bedrijven die duurzaamheid hoog op de agenda hebben staan, trekken ook **makkelijker medewerkers** aan. Als het bedrijf kan aantonen dat het zich inzet voor een duurzame toekomst, zowel voor de omgeving als haar medewerkers, helpt dat toekomstige werknemers bij hun beslissing om voor het bedrijf te kiezen (Becchetti et al., 2022). Ook **consumenten** geven aan dat duurzaamheid steeds belangrijker wordt bij hun aankoopbeslissingen en zelfs een doorslaggevende factor kan zijn. Consumenten geven de voorkeur aan bedrijven die zowel economisch als sociaal verantwoordelijk zijn (Rehman et al., 2020).

Duurzaam ondernemen is daarenboven moeilijk te kopiëren, waardoor de **concurrentiepositie** van het bedrijf wordt versterkt. Aldus kan een betere duurzaamheidsprestatie het concurrentievoordeel vergroten (Lopatta et al., 2022). Een hogere betrokkenheid bij duurzaam ondernemen kan ook voordelen opleveren voor **risicobeheer**, die worden erkend door de kapitaalmarkt. Tijdens een economische crisis proberen bedrijven vaak duurzaamheid te gebruiken als een schild om later minder kritiek en sancties van belanghebbenden te ontvangen (Tarighi et al., 2022). Dit kan bedrijven helpen zich beter te wapenen tegen mogelijke negatieve gevolgen van een economische neergang en reputatieschade te beperken. Kortom: door te investeren in duurzaam ondernemen legt men niet alleen een solide

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

basis voor een hogere winstgevendheid op lange termijn, maar ook voor een duurzame toekomst (Bielawska, 2022).

3.2. De onvermijdelijke kosten van duurzaamheidsrapportage

Het opstellen van een duurzaamheidsrapport, al dan niet volgens de CSRD-normen, gaat sowieso gepaard met verschillende kosten. Er kan daarbij een onderscheid worden gemaakt tussen de rapportagekosten zelf, de auditkosten en de kosten van duurzame acties die bedrijven moeten ondernemen om te evolueren naar een duurzamere toekomst. Vooral voor private ondernemingen met beperkte middelen kunnen deze directe kosten een grote uitdaging vormen.

Onder de **rapportagekosten** verstaan we de diverse instrumenten, methodologieën en benaderingen die geïmplementeerd moeten worden om een duurzaamheidsrapport op te stellen en te publiceren dat voldoet aan de CSRD-normen (Vieira & Radonjič, 2020). Vooral voor private bedrijven die nog niet eerder in aanraking kwamen met duurzaamheidsrapportering kan dit een zeer grote kost vormen omdat het een grondige investering in zowel processen als mensen vereist.

Naast de kosten voor het opstellen en publiceren van de duurzaamheidsrapporten moeten bedrijven ook rekening houden met de (extra) uitgaven voor externe auditdiensten (Wunder, 2022). Onder de CSRD zijn bedrijven immers verplicht hun duurzaamheidsrapport te laten attesteren, hetgeen onvermijdelijk extra **auditkosten** met zich mee zal brengen.

Ook de **transitie** richting een meer duurzaam businessmodel brengt vanzelfsprekend aanzienlijke **kosten** met zich mee (Tarighi et al., 2022). Aldus zijn bijvoorbeeld vaak investeringen nodig om verouderde productieprocessen te vervangen door duurzamere alternatieven. Niettemin kunnen deze kosten op lange termijn worden gecompenseerd door efficiëntere en zuinigere productieprocessen. Een ander voorbeeld is dat bij duurzaam ondernemen kosten kunnen ontstaan in verband met het opbouwen en versterken van sociale betrekkingen. Deze kosten omvatten onder andere het organiseren van bijeenkomsten met partners, activiteiten voor werknemers en hun gezinnen, of deelname aan lokale initiatieven. Weliswaar kunnen ook deze kosten aanzienlijke voordelen opleveren voor de organisatie, zoals het verbeteren van de relaties met werknemers en partners. Ze kunnen ook bijdragen aan de reputatie en de bekendheid van een bedrijf op de markt (Bielawska, 2022).

Terwijl in sectie 3.1 aan bod kwam dat door te investeren in duurzaam ondernemen, een solide basis wordt gelegd voor

een hogere winstgevendheid op lange termijn en een duurzame toekomst, is ook de omgekeerde situatie mogelijk. Immers, als bedrijven slechte duurzaamheidsprestaties vertonen, kan dit leiden tot ernstige problemen en kosten. Het verhoogt het gepercipieerd risico voor investeerders, wat kan resulteren in **lagere waarderingen**.

Tot slot kan duurzaamheidsrapportage ook **opportuniteitskosten** met zich meebrengen, vermits middelen worden gealloceerd die anders kunnen worden besteed aan reclame of andere traditionele marketingactiviteiten, onderzoek en ontwikkeling of andere investeringen (Friske et al., 2022).

3.3 Het totaalplaatje

Duurzaamheidsrapportage zou op termijn voor elke organisatie een must-have moeten worden. Vanzelfsprekend speelt de wetgeving een belangrijke rol om dergelijke rapportage op te zetten. De regelgever wenst dat organisaties aldus hun maatschappelijke rol vervullen op weg naar een duurzame economie: bedrijven moeten tot dergelijke strategieën worden aangezet, de investeringsportfolio's moeten verduurzamen, vermogensbeheerders dienen beter inzicht te verkrijgen in de risico's en kansen van duurzaamheidskwesties voor hun investeringen ... Om deze doelen – ter verbetering van de gehele samenleving – te bereiken, heeft de EU de bedrijven verplicht om transparant te zijn aangaande hun ESG-activiteiten. Bedrijven die vallen onder de CSRD dienen relevante, vergelijkbare en betrouwbare ESG-informatie te verstrekken.

Dat het publiceren van een duurzaamheidsrapport volgens de CSRD-normen echter niet enkel de doelstellingen van de regelgever zal nastreven, maar dat ook verwacht kan worden dat voordelen ontstaan voor de ondernemingen, werd duidelijk in sectie 3.1. Dat hieraan voor de bedrijven echter ook nadelen zijn verbonden, werd duidelijk in sectie 3.2.

4. DATAVERZAMELING EN ANALYSEMETHODE

Zoals duidelijk werd, vallen ook de private (grote) bedrijven onder de verplichtingen van de CSRD-rapportage vanaf 2026. Het doel van deze studie is om na te gaan hoe private bedrijven aankijken tegen deze aankomende wetgeving, welke voor- en nadelen ze zien en in welke mate ze reeds voorbereidingen treffen op deze regelgeving. Aangezien de CSRD nog niet in werking is, zijn de exacte voor- en nadelen van deze nieuwe regelgeving niet kwantificeerbaar. Om een antwoord te vinden, wordt dan ook een kwalitatief onderzoek uitgevoerd.

Om de werking van de duurzaamheidsrapportage zo grondig mogelijk in kaart te brengen, worden semigestructureerde diepte-interviews afgenomen. Voor de selectie van respondenten wordt gebruik gemaakt van de *purposeful sampling method*, een veelgebruikte methode in kwalitatief onderzoek. Bij deze methode selecteert de onderzoeker de respondenten op basis van een vooraf bepaald doel of criterium. In dit geval wordt gefocust op enkele bedrijven die volgens de CSRD-regelgeving als niet-beursgenoteerde grote ondernemingen worden gekwalificeerd, en die actief zijn in de bouwsector, de afval- en recyclagesector, of de voedingssector, allen sectoren die sterk beïnvloed zullen worden door de ESG-regelgeving. Binnen de

geselecteerde bedrijven werden vervolgens respondenten geselecteerd op basis van hun kennis en ervaring met duurzaamheid binnen hun bedrijf. Door deze groep te selecteren, wordt waardevolle informatie verzameld van mensen die waarschijnlijk een belangrijke rol spelen bij de implementatie van de CSRD.

In totaal zijn er vijf interviews afgenomen die plaatsvonden in het bedrijf zelf of via online meetings. De interviews hadden gemiddeld een duur van dertig minuten. Om de privacy van de respondenten (zie tabel 1) te waarborgen, worden er in dit onderzoek geen specifieke namen of bedrijfsnamen genoemd.

Tabel 1. Respondentenlijst

Interview 1	Respondent 1 is actief bij bedrijf 1, een toonaangevende speler op het gebied van duurzame zinkrecycling. Hij is er preventieadviseur en heeft de verantwoordelijkheid voor duurzaamheid binnen het bedrijf. Het bedrijf beschikt over drie ISO-certificaten, die aantonen dat duurzaam ondernemen een belangrijke rol speelt binnen het bedrijf.
Interview 2	Respondent 2 is werkzaam bij bedrijf 2, actief in de bouwsector. Als commercieel directeur is hij verantwoordelijk voor de commerciële, strategische en technische beslissingen. Voor respondent 2 is met name het sociale aspect van ESG van groot belang binnen het bedrijf.
Interview 3	Respondent 3 is hr-manager bij bedrijf 3, dat opereert in de voedingssector. Hij hecht veel waarde aan duurzaamheid. Het bedrijf publiceert sinds 2021 een duurzaamheidsrapport.
Interview 4	Respondent 4 bekleedt de functie van CEO binnen bedrijf 4, actief in de afval- en recyclagesector. Bedrijf 4 spitst zich toe op duurzame ontwikkeling, zowel op het gebied van recyclage als van logistiek. Het bedrijf beschikt over twee ISO-certificaten en een VCA-certificaat.
Interview 5	Respondent 5 is projectmanager, duurzaamheidsmanager en CO ₂ -coördinator bij bedrijf 5, dat actief is in de bouwsector en zich volledig richt op duurzaam en circulair bouwen. Daar is hij onder meer verantwoordelijk voor het duurzaam ondernemen binnen het bedrijf waarbij hij ervoor zorgt dat de ESG-factoren geïntegreerd zijn in het bouwbedrijf.

Om de afgenomen interviews zo grondig mogelijk te analyseren en relevante informatie eruit te filteren, is coderen van cruciaal belang. Coderen is het proces waarbij codes worden toegewezen aan de beschikbare data uit de interviews om patronen, thema's en concepten te identificeren. Op deze manier kunnen belangrijke bevindingen en inzichten worden geïdentificeerd. Eerst worden citaten van de respondenten samengevoegd. De eerste-ordecode heeft betrekking op de bredere beteke-

nis van de betrokken citaten. De tweede-ordecode voegt de eerste-ordecodes samen die onder een overkoepelende code vallen. Deze tweede-ordecodes omvatten de voor- en nadelen waarnaar via de interviews wordt gepeild bij de respondenten. Citaten uit de interviews worden gebruikt om voorbeelden te geven van de verschillende codes en hun toepassingen in de data-analyse. In tabel 2 wordt een voorbeeld van zo'n codering weergegeven.

Tabel 2. Voorbeeld codering

Citaten	Respondent	1 ^e ordecode	2 ^e ordecode
"We hebben nog geen communicatie, we zijn ook een deel eerder intern beslissingen aan het nemen in kleine teams."	2	Communiceren naar werknemers over duurzaamheidprestaties van een Vlaamse kmo	Interne communicatie
"Wij communiceren daar wel al vrij open over. Datgene wat wij doen met betrekking tot het ESG, daar communiceren wij al heel veel over via de rapportage, intern."	3		

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

5. RESULTATEN UIT DE INTERVIEWS

Via de codering van de interviews kunnen de voordelen en nadelen worden geïdentificeerd, die de respondenten verwachten bij het publiceren van een duurzaamheidsrapport dat aan de CSRD-normen voldoet. In wat volgt worden eerst de voordelen besproken en vervolgens de nadelen. De aspecten die in sectie 3 worden aangehaald, komen telkens als eerste aan bod, waarna de voordelen en nadelen volgen die niet uit de literatuur blijken. Hoewel de voordelen en nadelen onder een afzonderlijk label staan vermeld, is een zekere 'verstremgeling' vanzelfsprekend niet te vermijden.

5.1. Voordelen

Communicatiemiddel

Hoewel een duurzaamheidsrapport een belangrijk communicatiemiddel dient te zijn, blijkt slechts één van de respondenten, bedrijf 3, momenteel over een vorm van duurzaamheidsrapport te beschikken. Dit bedrijf maakt zowel intern als extern gebruik van zijn duurzaamheidsrapport voor communicatie. Hoewel bedrijf 5 al gebruik maakt van een CO₂-prestatieladder, blijkt uit de interviews dat veel respondenten nog niet actief communiceren over duurzaamheid naar investeerders of andere externe belanghebbenden. Hoewel er wel veel interne communicatie plaatsvindt, zoals respondenten 2, 3, 4 en 5 aangeven, is er nog aanzienlijke ruimte voor verbetering op het gebied van externe communicatie.

"We hebben nog geen communicatie, we zijn ook een deel eerder intern beslissingen aan het nemen in kleine teams." (Respondent 2)

"Wij communiceren daar wel al vrij open over. Datgene wat wij doen met betrekking tot het ESG, daar communiceren wij al heel veel over via de rapportage." (Respondent 3)

"Op dit moment communiceren we te weinig, enkel via verplichte questionnaires die gevraagd worden door de klanten. Naar onze aandeelhouders binnen de groep, daar zijn we naar mijn goesting veel te weinig mee bezig van duurzaam. Maar dat gaat zeker nog komen!" (Respondent 4)

"De CO₂-prestatieladder verplicht ons om intern en extern te communiceren." (Respondent 5)

Naast het communiceren via een duurzaamheidsrapport, zijn er ook andere manieren om te communiceren met belanghebbenden, zoals via sociale media en de bedrijfswebsite. Alle

bedrijven verstrekken informatie op hun website over hun inspanningen op het gebied van duurzaam ondernemen. Ze delen details over duurzame producten, genomen maatregelen, behaalde certificeringen en soms zelfs een link naar een duurzaamheidsrapport, zoals bij bedrijf 3. Hieruit blijkt dat de bedrijfswebsite momenteel als het belangrijkste communicatiekanaal wordt beschouwd voor het rapporteren van duurzaamheidsprestaties.

"Als je op onze pagina komt, is het eerste wat je ziet dat wij duurzaam ondernemen. Je kan daar dan op klikken en krijg je een uitleg van wat wij doen en op welke manier dat duurzaam is. Ook zie je onze certificaten, die staan ook op onze website." (Respondent 1)

"Waarbij wij eigenlijk ons verhaal uit de doeken doen via de website of via sociale media." (Respondent 3)

"Wij proberen via social media ook wel meer en meer te communiceren rond duurzaamheid en wat we doen... Maar daar hebben we eigenlijk nog wel heel veel mogelijkheden om dat beter te doen. Laten we zeggen dat dat één van de uitdagingen is voor ons bedrijf de volgende jaren." (Respondent 4)

Transparantie

Eén van de meest besproken voordelen die alle respondenten verwachten van een CSRD-rapportage, is de transparantie die het biedt aan hun belanghebbenden. Alle respondenten benadrukten dat zij ervoor willen zorgen dat de impact van hun producten, diensten en andere bedrijfsactiviteiten op het milieu duidelijk wordt gemaakt. Dit kan via een openbaar duurzaamheidsrapport dat toegankelijk is voor enerzijds consumenten en anderzijds leveranciers, aandeelhouders en investeerders. Bedrijven willen transparant zijn naar hun klanten toe, omdat zij zich ervan bewust zijn dat dit de klanttevredenheid verhoogt. Een duurzaamheidsrapport geeft stakeholders inzicht in hoe goed ze als bedrijf presteren en welke doelen ze graag willen behalen op het gebied van duurzaamheid. Respondent 3 benadrukt dat een duurzaamheidsrapport daarnaast ook inzicht biedt voor het bedrijf zelf, waardoor het efficiënter kan leren werken. Volgens respondent 4 zorgt de toegenomen transparantie ook voor uniformiteit tussen concullega's. Respondent 5 voegt hieraan toe dat bedrijven van elkaar kunnen leren door inzicht te krijgen in elkaars bedrijfsactiviteiten en de manieren waarop ze bijdragen aan een duurzame toekomst.

"Dat geeft inzicht. Je kan uw voortgang aan de hand daarvan meten. Je kan zien waarvan je vandaag komt en waar je naar toe wilt gaan. De transparantie die dat met zich meebrengt

waardoor je gewoon efficiënter gaat kunnen werken.” (Respondent 3)

“Permanent vragen onze grote klanten naar duurzaamheidsparameters, naar recycleparameters ... dus ik denk dat dat ook een stuk transparantie geeft, en een stuk uniformiteit tussen verschillende concullega's” (Respondent 4)

“Transparantie wil zeggen communiceren naar de buitenwereld. Dus we gaan communiceren eerst naar onze interne werknemers van dit is de CO₂-uitstoot, op die manier gaan we aanpakken, en dit is hoe jullie eraan kunnen meewerken. En anderzijds gaan we naar de buitenwereld communiceren van kijk dit gaan we doen als bedrijf en communiceren we eigenlijk van zo pakken wij het als bedrijf 5 aan. Andere bedrijven kunnen van ons leren, en wij willen dan ook weten van andere bedrijven van hoe pakken jullie het aan. Dan kunnen we van andere bedrijven leren.” (Respondent 5)

Echter, uit het interview met respondent 2, 3 en 5 is gebleken dat hun klanten nog niet erg geïnteresseerd zijn in duurzaamheid. Ondanks dat het bedrijf milieuvriendelijke producten aanbiedt, zijn deze nog niet populair bij de klant. Het kost ook tijd en moeite om de klant te overtuigen van de voordelen van de duurzame producten, terwijl ze liever op dit moment nog de voorkeur geven aan goedkopere niet-duurzame oplossingen. Toch blijft transparantie een belangrijke factor voor het bedrijf, met name in de communicatie met banken die vaak strenge eisen stellen waar rekening mee moet worden gehouden. In interview 2 werd duidelijk dat het bedrijf sterk afhankelijk is van vreemd vermogen en dat het daarom veel steun krijgt van de banken. In interview 3 kwam echter naar voren dat het bedrijf gefinancierd wordt door een private investeerder. Om te voldoen aan de wensen van deze investeerder, publiceert bedrijf 3 jaarlijks een duurzaamheidsrapport. Door de duurzaamheidsprestaties van het bedrijf te rapporteren, kunnen belanghebbenden, waaronder de banken en de private investeerders, beter geïnformeerd worden over de impact van het bedrijf op het milieu en de samenleving.

“We merken dat de banken veel eisen kunnen stellen en daar moeten we zeker rekening mee houden. En we merken dat de klant op dit moment nog niet de vragende partij is.” (Respondent 2)

“Voor onze private equity, die verwacht dat wel. Dus jaarlijks moeten wij een rapportage afleveren aan hen.” (Respondent 3)

“In dat traject waarin wij zaten zeggen al heel veel banken dat ze willen financieren omdat dat gebouw duurzaam is. Dat gebouw heeft op termijn eigenlijk een meerwaarde, dus die stellen wel een paar eisen.” (Respondent 5)

Reputatie

Respondent 2 en 4 gaven aan dat de vraag naar duurzame projecten nog niet erg groot is onder klanten. Hierdoor zijn zij van mening dat een duurzaamheidsrapportage die voldoet aan CSRD-normen weinig tot geen invloed zal hebben op de reputatie van bedrijven voor de klanten. Ze hebben het idee dat hun klanten niet zozeer hun duurzaamheidsrapport zullen raadplegen, waardoor het weinig effect zal hebben op hun besluitvormingsproces. Volgens hen zijn prijs en kwaliteit nog altijd de belangrijkste factoren die de aankoopkeuze van klanten beïnvloeden.

“De klanten zijn geen vragende partij van duurzaamheidsrapportages.” (Respondent 2)

“Vandaag blijft prijs wel bepalend voor uw business. Iedereen onthaalt die duurzaamheidsprincipes zeer positief. Maar als mijn product 10 % duurder is dan die van Malta, dan kiezen ze voor die van Malta.” (Respondent 4)

Volgens respondent 1, 2, 3 en 5 is het echter belangrijk om de reputatie van het bedrijf hoog te houden tegenover banken en andere investeerders. Banken stellen namelijk steeds hogere eisen aan bedrijven, zoals we ook al besproken hebben bij het eerdere voordeel van transparantie. Als bedrijven niet aan deze eisen voldoen, kunnen ze in de toekomst problemen ondervinden bij het aantrekken van financiering. Daarom beschouwen deze respondenten het beschermen van de reputatie van hun bedrijf en het voldoen aan de verwachtingen van de banken en investeerders als een absolute prioriteit. Daarnaast zien zij ook dat investeerders steeds meer geneigd zijn om hun geld te investeren in bedrijven die goed scoren op gebied van milieu, maatschappij en governance (ESG). Dit groeiende bewustzijn en de toenemende vraag naar duurzame investeringen kunnen bijdragen aan het verbeteren van de reputatie van een bedrijf. Hierdoor kan het publiceren van een duurzaamheidsrapportage een positieve invloed hebben op het aantrekken van investeerders en het behouden van hun vertrouwen in het bedrijf.

“Of het echt een dealbreker gaat zijn op dit moment nog niet onmiddellijk. Maar ik zie daar in de toekomst wel verandering in, dat duurzaamheid belangrijker gaat zijn voor leveranciers en voor klanten. En dat ze dan daar wel meer naar gaan kijken.” (Respondent 1)

“Ja, we merken dat de banken veel eisen kunnen stellen en daar moeten we zeker rekening mee houden.” (Respondent 2)

“Duurzaamheid gaat niet doorslaggevend zijn, maar het zal wel een onderdeel uitmaken van de keuze van de investeerder

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

om voor een bepaalde leverancier te kiezen. Ik denk dat het onbewust wel een klein streepje voor geeft.” (Respondent 3)

“Die banken gaan mee omwille van het duurzaamheidsaspect. Banken of financiële instellingen vragen nu ook hoe de duurzaamheid van een project in elkaar zit. Dus die rapportage gaat belangrijk zijn voor investeerders. En de financiële instellingen die gaan zien van dat is een gezonde en duurzame instelling, van bij wijze van spreken, die gaan sneller dan gaan toehappen.” (Respondent 5)

Betrokkenheid en bewustzijn

Een ander voordeel dat uit de interviews naar voren kwam, is dat het rapporteren volgens de CSRD-normen zal bijdragen aan een duurzamer business model. Respondent 1, 3 en 4 verwachten dat deze rapportageverplichting bedrijven zal dwingen om hun duurzaamheidsstrategie centraler te stellen of bij te werken. Bedrijven zullen ook maatregelen of systemen moeten implementeren om duurzamer te kunnen ondernemen, en dit zal doorheen de hele organisatie uitgedragen moeten worden. Door de vereiste betrokkenheid van alle medewerkers, kan het bedrijven ook helpen efficiënter te werken.

“Ik denk het wel, ik denk dat het bedrijven gaat stimuleren om er meer en serieuzer mee bezig te zijn.” (Respondent 1)

“Het verhoogt de betrokkenheid van de medewerkers. Door die betrokkenheid te verhogen, versterken wij onze bedrijfscultuur. Door de bedrijfscultuur te versterken creëren we een gemotiveerde groep. Iedereen gaat harder, beter en efficiënter werken. Waardoor wij een beter bedrijfsresultaat halen.” (Respondent 3)

“Ik denk dat de regelgeving sowieso wel bijdraagt aan duurzaamheid. Ook al is het maar in de kleinste vorm omwille van die verplichting.” (Respondent 4)

Hieraan te linken is het voordeel dat naar voren kwam in het interview met respondent 1, 2 en 4 en stelt dat de CSRD-regelgeving bewustwording creëert, zowel binnen als buiten het bedrijf. De verplichting van duurzaamheidsrapportage in de toekomst doet bedrijven realiseren dat duurzaamheid een serieuze aangelegenheid is die niet kan worden ontweken. Dit stimuleert bedrijven om na te denken over de beste aanpak en hoe ze veranderingen kunnen doorvoeren in hun diverse processen en systemen. Om dit te bereiken, is interne communicatie binnen het bedrijf essentieel. Hierdoor kunnen medewerkers bijdragen aan de duurzame doelstellingen in hun dagelijkse werkzaamheden. Het is belangrijk dat werknemers op de hoogte zijn van de maatregelen die de onderneming neemt

en begrijpen welke impact deze hebben op het milieu en de samenleving.

“Dat zal op lange termijn wel zorgen dat iedereen op een duurzame manier gaat beginnen na te denken over zijn eigen productieproces. Dat ze toch wel een beetje gepusht worden om verbeteracties te ondernemen.” (Respondent 1)

“Dertig jaar geleden was duurzaamheid voor niemand belangrijk. Vandaag de dag zegt iedereen dat men een minimale kwaliteit en duurzaamheid wil. En daar moet de overheid naar toe werken, dat die eis en die grens milieubewust genoeg is.” (Respondent 2)

“Als je die verplichting introduceert, dan creëer je een stuk awareness, een stuk bewustwording.” (Respondent 4)

Concurrentievoordeel

Respondent 1, 2 en 3 verwachten dat de CSRD-regelgeving bedrijven kan helpen om een concurrentievoordeel te behalen. Deze respondenten benadrukken dat consumenten en investeerders steeds bewuster worden van de milieueffecten van bedrijfsactiviteiten. Ze merken op dat het steeds belangrijker wordt voor bedrijven om duurzamer te werken om klanten te behouden, potentiële klanten aan te trekken en investeerders aan te trekken. Deze bedrijven zijn bereid om hierover te rapporteren om transparant te blijven, en ze zijn van mening dat het rapporteren volgens de CSRD-normen een concurrentievoordeel kan opleveren. Het tonen van transparantie en verantwoording op het gebied van duurzaamheid kan bedrijven helpen om zich te onderscheiden van hun concurrenten. Niet alle respondenten waren echter overtuigd van het feit dat rapportage volgens de CSRD-normen een groot concurrentievoordeel zal opleveren. Respondent 2 gaf aan dat er weliswaar sprake zal zijn van een concurrentievoordeel, maar niet van een erg groot voordeel. Respondent 1 is daarentegen ervan overtuigd dat het publiceren van een duurzaamheidsrapportage vóór de verplichting al een groot concurrentievoordeel kan opleveren, aangezien concurrenten dit nog niet doen. Zodra het verplicht wordt voor alle bedrijven in de sector, zal het concurrentievoordeel echter afnemen.

“Ik denk dat een uitgebreide duurzaamheidsrapportage toch wel een voordeel gaat opleveren voor bedrijven die daar al een tijdje mee bezig zijn. Zoals wij zijn daar al zolang mee bezig en wij evolueren daar ook steeds in. Ik denk toch wel dat dat een zeer positief effect heeft en zeker naar de toekomst toe.” (Respondent 1)

“Het zal maar een heel heel klein concurrentievoordeel opleveren, maar het is er wel één.” (Respondent 2)

"Ik denk dat zo een rapportage wel degelijk een concurrentievoordeel kan opleveren. Wij staan daar al redelijk ver in en dat merkt je wel." (Respondent 3)

Kostenbesparend

Uit meerdere interviews is gebleken dat een duurzaamheidsrapportage die voldoet aan de CSRD-normen, inderdaad een investering kan zijn voor een bedrijf. Zo kan een bedrijf bijvoorbeeld maatregelen implementeren zoals warmterecuperatie, waterbesparing, duurzamere productie van producten of het plaatsen van zonnepanelen. Hoewel deze maatregelen in eerste instantie kosten met zich meebrengen, laten bedrijven zoals bedrijf 3 en bedrijf 5 zien dat deze investeringen zich snel terugverdienen. Ze zien de duurzaamheidsrapportage en de maatregelen daarrond zelfs als kostenbesparend. Door duurzaam te ondernemen investeren bedrijven in groene energie en gaan ze efficiënter om met hun huidige energieverbruik. Dit resulteert in aanzienlijke besparingen op de jaarlijkse energierekening. Het behaalde resultaat door middel van een duurzaamheidsrapportage weegt dus mogelijk op tegen de kosten die hiermee gepaard gaan.

"Vaak zijn die investeringen ook wel kostenbesparend. Zeker de warmterecuperatie en waterreductie, dat is een bepaalde investering maar dat betaalt zichzelf wel heel snel terug. Dus we zien dat eigenlijk net als kostenbesparend." (Respondent 3)

"Tegen 2025 en tegen 2030 hebben we nu berekend wat we kunnen besparen en met welke middelen. Dus we gaan die middelen ook inzetten, we gaan ook sensibiliseren binnen het bedrijf." (Respondent 5)

Daarnaast is respondent 2 de enige die aangeeft dat hij verwacht dat de kosten voor het opstellen van een duurzaamheidsrapportage volgens de CSRD-normen niet extreem hoog zullen zijn. Het is echter belangrijk om op te merken dat dit voor elke onderneming anders kan zijn en afhankelijk is van verschillende factoren.

"Nee, om heel eerlijk te zijn, voor zover we nu geïnformeerd zijn lijkt me dat geen extreem bedrag te zijn." (Respondent 2)

5.2. Nadelen

Rapportagekosten

Uit de afgenomen interviews blijkt dat het voldoen aan de CSRD-normen een aanzienlijke kostenpost kan zijn voor bedrijven. Respondent 4 en 5 gaven aan dat de opmaak en pu-

blicatie van een duurzaamheidsrapportage die voldoet aan de CSRD-normen aanzienlijke kosten met zich mee kan brengen. Bij het publiceren van een gedetailleerde en uitgebreide rapportage dienen bedrijven specifieke informatie te verstrekken over hun milieuprestaties, sociale impact en governance. Respondent 4 uit haar teleurstelling over het ontbreken van een goedkopere oplossing voor het publiceren van een duurzaamheidsrapport. Het is echter belangrijk om te benadrukken dat niet alle respondenten de kosten als een nadeel beschouwen. In sectie 5.1. blijkt dat een duurzaamheidsrapportage voor sommige bedrijven zelfs kostenbesparend kan zijn. Het is dus een kwestie van het afwegen van de kosten en baten voor elk bedrijf afzonderlijk.

"Het is wel prijzig. Maar als bedrijf moet je dat belangrijk vinden en is het ook een investering. Het stoort me toch dat daar zoveel geld rond gevraagd wordt, dat het niet op een eenvoudigere manier kan." (Respondent 4)

"Het is geen goedkope rapportage geweest, dat weten we nu al. Er komt ook een begeleider bij die ons daarbij helpt want we wisten eigenlijk niet waar we moesten beginnen en hoe we dat moesten aanpakken. Dus dat is een grote kost." (Respondent 5)

Auditkosten

Een ander kostenelement van het rapporteren is de verplichte externe audit. Aangezien bedrijven verplicht worden om hun duurzaamheidsrapportage te laten verifiëren door een onafhankelijke partij, brengt dit uiteraard extra kosten met zich mee. De meeste respondenten hebben al ervaring met het laten controleren van hun financiële cijfers door een auditor en zijn zich bewust van de kostenstijging die dit met zich meebrengt. Ze erkennen dat de extra controle van de duurzaamheidsrapportage leidt tot extra kosten. Dit werd benadrukt door respondent 2 en 5. Het is belangrijk om op te merken dat hoewel de externe audit extra kosten met zich meebrengt, het ook voordelen kan hebben zoals de verhoging van de transparantie, zoals besproken in sectie 5.1.

"We betalen de rekening wel, maar de auditor moet het doen en zorgen dat het goed is. Dus daar gaat nog zo een kostenpost bij komen voor de audit." (Respondent 2)

"Gelijk nu ook de audit voor de CO₂-prestatie, dat is een enorme kost zelfs. En dat is puur om te kijken of je voldoet aan al die documenten die gevraagd zijn binnen dat duurzaamheidsmanagementsysteem. Dat kost allemaal keiveel geld." (Respondent 5)

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

Kosten duurzaam ondernemen

Naast het opstellen en publiceren van een rapport, brengt ook duurzaam ondernemen aanzienlijke kosten met zich mee, zoals benadrukt door respondent 2, 4 en 5. De maatregelen die bedrijven nemen om hun duurzaamheidsdoelstellingen te behalen, vormen een aanzienlijke investering. Bedrijven moeten nieuwe systemen implementeren, duurzamere grondstoffen aanschaffen om duurzame producten te produceren, energieverbruik verminderen, CO₂-uitstoot verlagen, en nog veel meer. Daarnaast moeten bedrijven hun medewerkers trainen of specifieke software aanschaffen. De specifieke acties die bedrijven ondernemen variëren afhankelijk van de sector waarin het bedrijf actief is. Deze inspanningen vereisen vaak financiële middelen en een herallocatie van bedrijfsmiddelen. Duurzaam ondernemen kan een kostelijk proces zijn dat bedrijven moeten aangaan om hun duurzaamheidsdoelen te verwezenlijken.

"Wij zijn bezig met de verlichtingsaudit omdat we in een heel groot gebouw zitten met heel veel TL-lampen. Dat is al redelijk zuinig, maar de kost om het naar LED over te gaan is stevig, maar we zijn er mee bezig." (Respondent 2)

"Duurzaamheid is binnen onze sector heel belangrijk, omwille van het product dat we maken. Maar een duurzaam HR-beleid is natuurlijk ook heel veel waard. En dat kost ook wat" (Respondent 4)

"We hebben bijvoorbeeld een gebouwenbeheersysteem moeten integreren, we hebben duurzame technieken moeten voorzien, we gaan allemaal voor ons personeel elektrische wagens moeten aankopen... Dus als je die budgetten optelt, dan kost dat heel veel geld." (Respondent 5)

Tijdrovend

Een ander nadeel dat de respondenten verwachten bij de toekomstige CSRD-normen is de potentiële tijdsinvestering die ermee gepaard gaat, naast het feit dat het kosten met zich mee kan brengen voor het bedrijf. Dit werd benadrukt in de interviews met alle respondenten, met uitzondering van respondent 2, die dit specifieke nadeel niet noemde. Het werd opgemerkt dat het opstellen van een gedetailleerde rapportage om aan de vereisten te voldoen aanzienlijk veel tijd kan kosten. Dit kan vooral een uitdaging zijn voor kleinere ondernemingen met beperkte middelen en personeel, aangezien dit hen kan afleiden van hun kernactiviteiten. Het meten van bijvoorbeeld de CO₂-uitstoot werd genoemd als een complexe taak. Bovendien moet een duurzaamheidsrapportage regelmatig worden bijgewerkt en gecontroleerd om ervoor te zorgen dat het accuraat blijft, wat extra tijd en middelen vergt. Het kan ook voorkomen

dat het bedrijf niet over de juiste competenties beschikt, wat resulteert in een uitdagende zoektocht voor werknemers om deze uitdagingen op de juiste manier aan te pakken, en weer gepaard gaan met extra kosten.

"Je moet daar wat tijd in steken, en ik neem aan dat dat niet voor alle bedrijven even eenvoudig is. Als je maar een klein bedrijfje bent met weinig werknemers, dan is het waarschijnlijk moeilijker om daar iemand aan te duiden die daar hun moeite en tijd moet gaan insteken." (Respondent 1)

"Je moet er wel wat werk en tijd in steken. Je kijkt dan wat af van de kern van uw activiteiten" (Respondent 3)

"We kunnen dat niet alleen zo een ecologische voetafdruk berekenen. We hebben daar eigenlijk de competenties niet in huis en ik denk dat er weinigen zijn die dat in huis hebben want dat is toch wel iets heel specifiek." (Respondent 4)

"De CO₂-prestatieladder heeft ook veel tijd en geld van mij gevraagd. En van mijn collega's." (Respondent 5)

Ongelijkheid

Respondent 1, 2, 4 en 5 geven aan dat zij van mening zijn dat het grootste nadeel van de CSRD de potentiële ongelijkheid in de sector is. Alleen bedrijven die aan de gestelde groottecriteria voldoen, moeten in de toekomst aan deze verplichtingen voldoen. Deze respondenten vinden het oneerlijk dat een concurrent die net niet aan de gestelde criteria voldoet, hiervan is vrijgesteld. Hierbij is het perfect mogelijk dat dergelijke niet-rapporterende ondernemingen milieubelastender zijn dan ondernemingen die wel verplicht worden om een duurzaamheidsrapport openbaar te maken. Daarnaast merkt respondent 4 op dat ongelijkheid niet alleen binnen de sector, maar ook wereldwijd kan voorkomen. Aangezien de CSRD een Europese richtlijn is, is deze niet van toepassing op niet-Europese bedrijven. Europese bedrijven die buiten Europa leveren en die moeten voldoen aan de CSRD-wetgeving, kunnen dit als oneerlijk ervaren. Omgekeerd wordt ook gemeld dat binnen de rapporterende vennootschappen ongelijkheid kan ontstaan doordat grotere vennootschappen over het algemeen meer middelen en schaalvoordelen hebben om relatief goedkoper aan duurzaamheidsrapportering te doen.

"Daar gaat het misschien wel een uitdaging zijn, want grote bedrijven hebben natuurlijk veel meer middelen en geld om daar aan te kunnen spenderen. Dus dat gaat misschien voor kleinere bedrijven in het begin wel een handicap zijn en tot ongelijkheid leiden." (Respondent 1)

“Ik zou dat liever sectoraal zien [...], de 40 miljoen omzet, haal dat naar beneden zodat wij meer concurrenten hebben die daaraan mee moeten doen.” (Respondent 2)

“Ik denk dat de kleinere bedrijven vooral vervuilend zijn omdat ze op veel minder worden gecontroleerd, ze worden op veel minder gestuurd. Ze verdwijnen een beetje in de mazen van het net.” (Respondent 4)

“We hebben Europese klanten, maar ook klanten in Zuid-Amerika, daar is natuurlijk wel het risico dat wij heel veel kosten moeten maken die in Zuid-Amerika helemaal niet nodig zijn. Dus het moet wel iets zijn dat op wereldschaal moet komen.” (Respondent 4)

“De CSRD hanteert drie criteria. Als een bedrijf aan twee van deze criteria voldoet, dan ben je verplicht om te rapporteren. En alle andere vallen door de mazen van het net, terwijl daar misschien dan net de vervuilers zitten.” (Respondent 5)

6. BESLUIT

In dit onderzoek wordt ingegaan op de vraag hoe Vlaamse private bedrijven de nieuwe CSRD-wetgeving – die in 2026 voor hen van kracht wordt – percipiëren, inclusief welke uitdagingen en kansen zij zien bij het voldoen aan de nieuwe rapportagevereisten.

De respondenten uit dit onderzoek lijken alvast te verwachten dat de implementatie van de CSRD-regelgeving zal leiden tot een verbeterde transparantie van duurzaamheidsprestaties van Vlaamse private bedrijven. Dit kan gunstig zijn, omdat het bedrijven kan helpen hun imago en reputatie te verbeteren. Toch wordt verwacht dat duurzaamheidsrapportage op korte termijn maar een beperkte invloed zal hebben op de perceptie van klanten, voor hen lijkt prijs-kwaliteit nog steeds de doorslaggevende factor, en blijft duurzaamheid momenteel van ondergeschikt belang. Echter, banken en andere investeerders hechten wel waarde aan dergelijke rapportages, en het voldoen aan hun verwachtingen kan extra financiering aantrekken. Op langere termijn verwachten de respondenten wel een sterk reputatie- en concurrentievoordeel, aangezien verwacht wordt dat het belang van duurzaamheid alleen maar zal toenemen. De respondenten halen hierbij aan dat de ESG-wetgeving dit belang ook al zal versterken, omdat stakeholders sneller in aanraking zullen komen met duurzaamheidsrapportage en het bewustzijn hierrond dan ook versterkt zal worden. De meerderheid van de respondenten is ook van

“Al met al suggereren de bevindingen dat de CSRD-richtlijn niet enkel als uitdaging maar ook als opportuniteit wordt gezien.”

mening dat de CSRD Vlaamse private bedrijven zal stimuleren om duurzamer te werken en ambitieuzere doelen te stellen. Dit hoeft niet altijd kostenintensief te zijn, het zou op sommige vlakken ook kostenbesparend kunnen zijn. Door duurzaam te ondernemen, zullen bedrijven bijvoorbeeld efficiënter omgaan met energieverbruik en materialen, wat uiteindelijk resulteert in kostenbesparingen. Het is echter belangrijk om op te merken dat de initiële investeringen aanvankelijk wel hoog kunnen zijn.

De hoge kostprijs wordt door de respondenten dan ook als belangrijkste nadeel bevonden. Hierbij gaat het niet enkel om de kosten van de rapportage zelf, maar ook om auditkosten, opportuniteitskosten en kosten en investeringen die gemaakt moeten worden om effectief duurzamer te opereren. Daarnaast mag ook de kost voor zwak presterende bedrijven inzake duurzaamheid niet onderschat worden, zij zullen als gevolg van hun rapportering immers een extra reputatienadeel ondervinden, wat kan leiden tot een lagere waardering. De kosten van duurzaamheidsrapportage kunnen echter sterk variëren afhankelijk van de omvang en complexiteit van het bedrijf, evenals de beschikbare middelen. Gerelateerd aan kostprijs, werd ook de tijdsintensiviteit van de rapportering frequent aangehaald door de respondenten, waardoor er minder tijd overblijft om te focussen op de kernactiviteiten van de onderneming. Tot slot zou de CSRD ook kunnen leiden tot potentiële ongelijkheid tussen bedrijven, o.a. tussen grote en kleine bedrijven en tussen Europese en internationale bedrijven.

Al met al suggereren de bevindingen dat de CSRD-richtlijn niet enkel als uitdaging maar ook als opportuniteit wordt gezien. Het is echter belangrijk op te merken dat dit onderzoek en de bevindingen gebaseerd zijn op een zeer beperkt aantal interviews met Vlaamse ondernemingen die het duurzaamheidsverhaal ook genegen zijn. Er werd specifiek voor deze doelgroep gekozen omdat zij in staat zijn de uitdagingen en opportuniteiten genuanceerd te bekijken en te helpen in kaart te brengen, wat het centrale doel was van deze studie. Verder onderzoek zal nodig zijn om de generaliseerbaarheid naar verschillende bedrijfssectoren en types bedrijven te bevestigen of bij te sturen.

BIOGRAFIE

Nadine Lybaert is gewoon hoogleraar Accountancy aan de Universiteit Hasselt, waar ze doceert binnen het domein Financial Accounting. Als lid van RCEF (het 'Research Center for Entrepreneurship and Family Firms') situeren haar onder-

Hoe percipieert de private onderneming de toekomstige verplichtingen rond duurzaamheidsrapportage?

zoeksactiviteiten zich vooral op het raakvlak tussen accountancy, governance en familiebedrijven.

Maarten Corten is docent Accounting - Auditing aan de Universiteit Hasselt, waar hij deel uitmaakt van het Research Center for Entrepreneurship and Family Firms (RCEF) en de vakgroep Accountancy, Financiering en Governance (AFG) van de faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen (BEW). Zijn doctoraat focuste op de rol van de externe audit voor private bedrijven. Zijn onderzoeksexpertise is nadien verbreed richting de veranderende rol van zowel de auditor als accountant voor private bedrijven en kmo's. Hierin onderzoekt hij zowel de invloed van de context (wetgeving, digitalisering, familiale invloeden ...) als specifieke drijvers die binnen deze veranderende rol (extra) relevant blijken (empathie, kennis over duurzaamheidsrapportering ...).

Floor Nouwen studeerde in juni 2023 af aan de UHasselt als master Handelswetenschappen, afstudeerrichting Accountancy, Financiering en Fiscaliteit. Momenteel is ze masterstudente aan de KU Leuven - Antwerpen, waar ze Handelswetenschappen met afstudeerrichting Human Resources studeert.

Alessia Urbini is onderzoeker aan het Research Center for Entrepreneurship and Family Firms (RCEF) van de Universiteit Hasselt en auditor bij Foederer DFK bedrijfsrevisoren (Hasselt). Haar onderzoek is gericht op de drijvers, opportuniteiten en juridische risico's van ESG voor kmo's alsook de brugfunctie van de accountant en de auditor hierbij.

REFERENTIELIJST

Baumüller, J., & Grbenic, S. (2021). Moving from non-financial to sustainability reporting: analysing the EU Commission's proposal for a corporate sustainability reporting directive (CSRD). *Facta universitatis economics and organization*, (1), 369.

Becchetti, L., Bobbio, E., Prizia, F., & Semplici, L. (2022). Going Deeper into the S of ESG: A Relational Approach to the Definition of Social Responsibility. *Sustainability*, 14(15), 9668.

Bielawska, A. (2022). Socially Responsible Activity of Micro-, Small-, and Medium-Sized Enterprises—Benefits for the Enterprise. *Sustainability*, 14(15), 9603.

Christensen, H., Hail, L., & Leuz, C. (2021). Mandatory CSR and sustainability reporting: Economic analysis and literature review. *Review of Accounting Studies*, 26(3), 1176-1248.

Coppens, C. (2022). De rol van de accountant in duurzaamheidsrapportage. *ITAA-Zine*. Retrieved from https://issuu.com/institutetaxadvisorsaccountants/docs/itaa-zine_03-2022_april_nl_def/s/15664154.

de Groot, C., Koster, H., & van Oostrum, C. (2022). Corporate Sustainability Reporting Directive: naar herziening van de Europese duurzaamheidsverslaggeving. *MAB*, 96(3/4), 61-73.

Duarte, D. R., Morais Leitão Galvão Teles Soares da, S., As-sociados, & Matias, S. A. (2022). From the NFRD to the CSRD: long story short. (Journal, Electronic). <https://go.exlibris.link/3vPr2lxy>.

European Commission. (2022). Corporate sustainability reporting. Retrieved from https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en.

European Council. (2022). New rules on corporate sustainability reporting: provisional political agreement between the Council and the European Parliament [Press release]. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/21/new-rules-on-sustainability-disclosure-provisional-agreement-between-council-and-european-parliament/>.

Fenwick, M., Joubert, T., Van Wyk, S. & Vermeulen, E. (2022). ESG as a Business Model for SMEs. *ECGI Working Paper Series in Law*, Working Paper N° 642/2022.

Friske, W., Hoelscher, S. A., & Nikolov, A. N. (2022). The impact of voluntary sustainability reporting on firm value: Insights from signaling theory. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 1-21.

Frost, L. (2022). CSRD raises questions for SMEs. Retrieved from <https://go.exlibris.link/g7NvLnDb>.

Gurvitš-Suits, N. A., & Sidorova, I. (2022). Decade of Sustainability Reporting in EU: Main Changes and Trends. Case of Companies Listed on NASDAQ OMX Baltic Main List. *European Integration Studies*, (16), 78-86.

He, Q., Wang, Z., Wang, G., Xie, J., & Chen, Z. (2022). The Dark Side of Environmental Sustainability in Projects: Unraveling Greenwashing Behaviors. *Project Management Journal*, 53(4), 349-366.

- Hoeven, R. (2023). Waarom de CSRD zoveel meer is dan een 'disclosure' standaard. *MAB*, 97(1/2), 1-3.
- IFRS. (2022). International Sustainability Standards Board. Retrieved from <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/>.
- Kamp-Roelands, N., Looijenga, M., & Orij, R. (2021). Rapporteren over impact. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 95, 421.
- KPMG. (2022). Stap 3: Duurzaamheidsrapportage. Retrieved from <https://home.kpmg/be/nl/home/insights/2021/12/sus-stap-3-duurzaamheidsrapportage.html>.
- Landrum, N. E., & Ohsowski, B. (2018). Identifying worldviews on corporate sustainability: A content analysis of corporate sustainability reports. *Business Strategy and the Environment*, 27(1), 128-151.
- Lopatta, K., Kaspereit, T., Tideman, S. A., & Rudolf, A. R. (2022). The moderating role of CEO sustainability reporting style in the relationship between sustainability performance, sustainability reporting, and cost of equity. *Zeitschrift für Betriebswirtschaft*, 92(3), 429-465.
- Lynch, N. C., & Lynch, M. F. (2022). Why Sustainability Reporting Matters to Investment Decisions. *Journal of taxation of investments*, 40(1), 55.
- Pounds, R. (2022). The CSRD Is Coming: Is Your Business Ready for New Disclosure Requirements? Retrieved from <https://www.diligent.com/insights/esg/eu-csrdrequirements/>.
- Primec, A., & Belak, J. (2022). Sustainable CSR: Legal and Managerial Demands of the New EU Legislation (CSRD) for the Future Corporate Governance Practices. *Sustainability*, 14(24), 16648.
- Rehman, Z. U., Zahid, M., Rahman, H. U., Asif, M., Alharthi, M., Irfan, M., & Glowacz, A. (2020). Do corporate social responsibility disclosures improve financial performance? A perspective of the Islamic banking industry in Pakistan. *Sustainability, Digital Transformation and Fintech*, 297.
- Stuckens, J. (2022). Masterclass International Accounting: Sustainability reporting, the current status and the role of the accountant, Hasselt University.
- Tarighi, H., Appolloni, A., Shirzad, A., & Azad, A. (2022). Corporate social responsibility disclosure (CSRD) and financial distressed risk (FDR): does institutional ownership matter? *Sustainability*, 14(2), 742.
- Vander Bauwhede, H., & Van Cauwenberge, P. (2022). Determinants and value relevance of voluntary assurance of sustainability reports in a mandatory reporting context: Evidence from Europe. *Sustainability*, 14(15), 9795.
- Vergoossen. (2022). Duurzaamheidsverslaggeving: panacee of doekje voor het bloeden? Maastricht University.
- Vieira, A. P., & Radonjič, G. (2020). Disclosure of eco-innovation activities in European large companies' sustainability reporting. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(5), 2240-2253.
- Wang, J., Hu, X., & Zhong, A. (2023). Stock market reaction to mandatory ESG disclosure. *Finance Research Letters*, 53.
- Wunder, T. (2022). CSRD und EU-Taxonomie für mehr Nachhaltigkeit. (5), 336-339.